

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Кафедра лісового господарства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

СШШУ Курка С.С.
« 1 » вересня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Заповідне лісознавство

Освітній ступінь: _____ молодший бакалавр _____
Галузь знань: _____ 20 «Аграрні науки та продовольство» _____
Спеціальність: _____ 205 – «Лісове господарство» _____
Освітня програма: _____ «Лісове господарство» _____
Факультет: _____ лісового і садово-паркового господарства _____

Умань – 2022 р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Заповідне лісознавство» для здобувачів зі спеціальності 205 – «Лісове господарство» освітньої програми «Лісове господарство». Умань: Уманський НУС, 2022 – 16 с.

Розробник: Коджебаш Анастасія Вадимівна, викладач-стажист кафедри лісового господарства

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри лісового господарства

Протокол від «29» серпня 2022 року № 1

Завідувач кафедри лісового господарства (Шлапак В. П.)
(прізвище та ініціали)

«29» серпня 2022 року

Схвалено науково-методичною комісією факультету лісового і садово-паркового господарства

Протокол від «1» вересня 2022 року № 1

від «1» вересня 2022 року Голова (Шемякін М. В.)
(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів: – ECTS – 3	Галузь знань 20 аграрні науки та продовольство	Обов'язкова
Модулів – 3	Спеціальність: 205 «Лісове господарство»	Рік підготовки:
Змістових модулів – 2		1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання		Семестр
Загальна кількість годин – 90		2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 2 Навчальна практика		Лекції
	Освітній рівень Молодший бакалавр Освітня програма Лісове господарство	26 год.
		Практичні, семінарські
		30 год.
		Самостійна робота
		34 год.
		Навчальна практика
		Індивідуальні завдання :
	Вид контролю: екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

„*Заповідне лісознавство*” – належить до циклу обов’язкова дисциплін для здобувачів вищої освіти спеціальності 205 «Лісове господарство».

Головною метою курсу «Заповідного лісознавства» є ознайомлення студентів з особливостями росту дерев. Навчити їх враховувати місцеві ґрунтово-кліматичні умови та біологічні особливості деревних порід, проектувати і створювати досить стійкі та ефективно діючі насадження.

Майбутній спеціаліст повинен глибоко засвоїти природу лісу, закони і закономірності його життя, щоб грамотно здійснювати свою практичну діяльність у будь-якій сфері лісогосподарського виробництва.

У завдання дисципліни входить: вивчення студентами природи лісу, його біології, морфології, географії й типології. Детально розглядається взаємодія лісу з екологічними факторами, поновлення та формування лісових насаджень.

У результаті вивчення даної дисципліни студенти повинні:

знати – компоненти лісу та лісівницькі поняття, що характеризують лісові насадження, взаємодію лісу і екологічних факторів; природу лісових насаджень, значення лісів в сучасних умовах для народного господарства; лісову типологію і її значення для ведення лісового господарства; види користування лісом, поділ лісів на групи та особливості ведення господарства в них.

вміти – провести лісівницький опис насадження; провести облік природного поповнення; виділити і описати в натурі тип лісорослинних умов, тип дерево стану, тип лісу; пояснити причини і наслідки зміни деревних порід.

Місце дисципліни у структурно-логічній схемі підготовки здобувачів вищої освіти: дана дисципліна читається на першому курсі в другому семестрі і спирається на знання, здобуті студентами у вивченні ботаніки, вступ до фаху, лісорозведення, побічне користування лісом.

Інтегральна компетенція. Здатність розв’язувати складні задачі і проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

1. Здатність навчатися та володіння дослідницькими навиками.
2. Здатність до усної комунікації і письмової державною мовою та володіння іноземною для отримання необхідної фахової інформації з інтернет-ресурсів.
3. Здатність до теоретичного мислення, аналізу і синтезу.

4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях, працювати самостійно і в команді.
5. Наполегливість у досягненні цілей та здатність оцінювати власно виконану роботу.
6. Навички здійснення безпечної діяльності.
7. Вміння організовувати діяльність з урахуванням вимог безпеки життєдіяльності.

Фахові компетентності:

1. Здатність, застосовувати знання і уміння лісівничої науки й практичний досвід ведення лісового господарства.
2. Здатність проводити лісівничі вимірювання та дослідження.
3. Екологічні мислення і свідомість, ставлення до природи як унікальної цінності, що забезпечує умови проживання людства, особиста відповідальність за стан довкілля на місцевому регіональному, національному і глобальному рівнях.
4. Здатність застосування на практиці принципів сталого розвитку, розуміння екологічних, соціальних і економічних наслідків своєї професійної діяльності.

Програмні результати навчання:

1. Аналізувати основні етапи та закономірності історичного розвитку для формування громадянської позиції, формування національної гідності та патріотизму.
2. Використовувати усно і письмово українську мову та вміти спілкуватись іноземною мовою у колі фахівців лісового господарства.
3. Володіти базовими гуманітарними, природничо-науковими та професійними знаннями для вирішення завдань з організації та ведення лісового господарства.
4. Здійснювати підбір і використання необхідного обладнання, інструментів для організації виробничого процесу з урахуванням екологічних, технічних та технологічних можливостей.
5. Застосовувати лісівничі загальновідомі методи збору дослідного матеріалу та його статистичного опрацювання.
6. Оцінювати значимість отриманих результатів досліджень дерев, деревостанів, насаджень, лісових масивів і стану довкілля, стану мисливських тварин та їх кормової бази і робити аргументовані висновки.
7. Демонструвати повагу до етичних принципів та формувати етичні засади співпраці в колективі.

8. Виконувати чітко та якісно професійні завдання, удосконалювати технологію їх виконання та навчати інших.
9. Порівнювати та оцінювати сучасні науково-технічні досягнення у галузі лісового господарства.
10. Ініціювати оперативне та доцільне вирішення виробничих проблем відповідно до безперервного невиснажливого і раціонального користування лісом з метою задоволення потреб народного господарства.
11. Планувати економічно вигідне виробництво лісгосподарської продукції.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Науково-теоретичні засади заповідного лісознавства.

Тема 1. *Заповідне лісознавство як навчальна дисципліна: зміст, мета і завдання.*

Поняття і зміст навчальної дисципліни. Об'єкт, предмет і методи досліджень заповідної справи. Історія розвитку заповідної справи в Україні.

Тема 2. *Науково-методологічні засади заповідної справи.*

Науково-історичні передумови розвитку заповідної справи. Методологічні концепції заповідної справи. Сучасна наука заповідної галузі в Україні.

Тема 3. *Екологічні основи збереження лісів*

Основні екологічні проблеми сучасності. Світові екологічні проблеми. Екологічні проблеми України. Біосферологія – теоретична основа збереження лісів біосфери. Основні засади охорони лісів

(Ecological bases of forest conservation

The main environmental problems of our time. World environmental problems. Environmental problems of Ukraine. Biosphere is the theoretical basis for the conservation of forests of the biosphere. Basic principles of forest protection)

Тема 4. *Класифікація природно-заповідних територій та об'єктів.*

Поняття територій та об'єктів особливої державної охорони. Класифікація природно-заповідного фонду України. Міжнародна класифікація природно-заповідних територій.

Тема 5 *Геоекологічні підходи в організації природно-заповідних територій.*

Теорія острівної біогеографії в заповідній справі. Форма і характер меж природно-заповідних територій. Геоекологічні принципи і правила територіальної організації природно-заповідних територій.

Тема 6. *Формування мережі природно-заповідних територій.*

Передумови формування мережі природно-заповідних територій. Всеєвропейська екологічна мережа. Загальні положення щодо створення національної екологічної мережі.

Змістовий модуль 2. Території та об'єкти природно-заповідного фонду

Тема 7. *Червоні книги в системі збереження біоландшафтного різноманіття.*

Створення Червоних книг та їх призначення. Червона книга України. Зелена книга України.

Тема 8. *Заповідна справа як галузь міжнародної природоохоронної діяльності.*

Механізм забезпечення міжнародно-правової охорони природно-заповідних територій. Міжнародні природоохоронні конвенції та годи. Всесвітня культурна і природна спадщина.

Тема 9. *Нормативно-правові засади створення та проектування територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.*

Правовий режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Етапи і процедура створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Проектування територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Тема 10. *Природні й біосферні заповідники.*

Природні заповідники: статус, завдання і особливості охорони. Біосферні заповідники: статус, завдання, структура території та особливості управління. Особливості функціонування заповідників в Україні.

Тема 11. *Природоохоронна діяльність на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду України.*

Літопис природи. Рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Освітньо-виховна діяльність у межах територій та

об'єктів природно-заповідного фонду.

Тема 12. Ліси як територіальна основа формування екомережі

Всеєвропейська екомережа. Національна екомережа України. Екологічні передумови формування. Роль природоохоронних територій у формуванні екомережі.

4. Структура навчальної дисципліни

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			
		л	пр.	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Науково-теоретичні засади заповідного лісознавства.					
Тема 1. Заповідне лісознавство як навчальна дисципліна: зміст, мета і завдання.	8	2	2		4
Тема 2. Науково-методологічні засади заповідної справи.	6	2	2		2
Тема 3. Екологічні основи збереження лісів (<i>Ecological bases of forest conservation</i>)	6	2	2		2
Тема 4. Класифікація природно-заповідних територій та об'єктів.	8	2	2		4
Тема 5. Геоекологічні підходи в організації природно-заповідних територій.	6	2	2		2
Тема 6. Формування мережі природно-заповідних територій.	8	2	4		2
Разом за змістовим модулем 1	42	12	14		16
Змістовий модуль 2. Території та об'єкти природно-заповідного фонду					
Тема 7. Червоні книги в системі збереження біоландшафтного різноманіття.	8	2	2		4
Тема 8. Заповідна справа як галузь міжнародної природоохоронної діяльності.	8	2	2		4
Тема 9. Нормативно-правові засади	6	2	2		2

створення та проектування територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.					
Тема 10. Природні й біосферні заповідники.	12	4	4		4
Тема 11. Природоохоронна діяльність на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду України.	6	2	2		2
Тема 12. Ліси як територіальна основа формування екомережі	8	2	4		2
Разом за змістовим модулем 2	48	14	16		18
Усього годин	90	26	30		34

5. Теми практичних занять

№ п/п	Зміст занять	Обсяг годин
1	Заповідна справа: мета, завдання, об'єкт, предмети і методи досліджень.	2
2	Нормативно-правові засади охорони і використання територій і об'єктів природно-заповідного фонду України.	2
3	Категорії територій і об'єктів природно-заповідного фонду України.	2
4	Екологічне і соціальне значення природно-заповідного фонду України.	2
5	Методика ведення кадастру заповідних територій.	2
6	Критерії формування екомережі.	4
7	Формування екомережі України.	2
8	Міжнародні природоохоронні конвенції та угоди щодо збереження біотичного та ландшафтного різноманіття.	2
9	Національні парки (National parks).	2
10	Регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки.	4
11	Штучно створені території та об'єкти природно-заповідного фонду України.	2
12	Економічні аспекти управління природно-заповідним фондом України.	4
РАЗОМ		30

6. Самостійна робота

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
		денна
1	Детальна характеристика етапів розвитку природно-заповідної справи в Україні.	4
2	Міжгалузеві зв'язки природно-заповідної справи.	2
3	Найважливіші постаті природно-заповідної справи.	2
4	Наукові об'єкти ПЗФ України, які занесені до Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання.	4
5	Характеристика офіційних міжнародних "червоних книг і переліків біорізноманіття".	2
6	Кодекс поведінки в заповідній природі.	2
7	Історія розвитку науки про заповідання природи.	2
8	Характеристика категорій і вдосконалення категоріальної структури ПЗФ України.	2
9	Державні заходи у сфері резервування природних територій.	2
10	Сучасна мережа територій та об'єктів ПЗФ України (своєї області, району).	2
11	Характеристика мережі найбільш цінних пралісів Українських Карпат.	2
12	Громадські ініціативи створення територій та об'єктів ПЗФ України.	2
13	Мережа заповідних територій світової природної спадщини в Україні.	2
14	Ресурси Всеєвропейської, національної та регіональної екомережі.	2
15	Характеристика функціональних зон територій та об'єктів ПЗФ.	2
	РАЗОМ	34

8. Методи навчання

Методи навчання передбачають лекції з використанням презентацій, практичні заняття з використанням певного об'єкту. Метод бесіди припускає розмову викладача з студентами. Бесіда організовується з допомогою ретельно продуманої системи питань, що поступово підводять студентів до засвоєння системи фактів, нового поняття або закономірності. Практичні методи навчання охоплюють надто широкий діапазон різноманітних виглядів діяльності

студентів. Під час використання практичних методів навчання застосовуються прийоми: постановка завдання, планування його використання, оперативного стимулювання, регулювання і контролю, аналізу підсумків практичної роботи, виявлення причин недоліків, корегування навчання для повного досягнення мети.

Метод спостереження широко використовується в природничих науках, будучи органічною частиною будь-якого біологічного дослідження. У навчанні цей метод також широко використовується, при цьому технологія його застосування спрощена. Метод спостереження орієнтує на чуттєве сприйняття досліджуваного об'єкта або процесу, сприяє встановленню зв'язків між об'єктами і явищами, найбільш повного їх пізнання.

9. Методи контролю

Методи контролю: поточне тестування, опитування засвоєного матеріалу, самостійні роботи (у вигляді реферату, презентації, описової роботи), підсумкові екзаменаційні питання.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Навчальна дисципліна передбачає екзамен, де нижче описано критерії та шкала оцінювання знань і умінь студентів, розподіл балів, що присвоюються студентами за різні види робіт (для екзамену – 70 балів протягом семестру, 30 – за підсумковою атестацією (екзамен)).

Розподіл балів при рейтинговій системі оцінювання з навчальної дисципліни «Заповідне лісознавство», для якої передбачено підсумковий контроль екзамен

Змістовні модулі	Модуль 1														Підсумковий контроль	Загальна сума балів				
	ЗМ 1							ЗМ 2												
	T1	T2	T3	T4	T5	T6	ПМК	T1	T2	T3	T4	T5	T6	ПМК						
Кількість балів за змістовими модулем	25							10	25							10	30	100		
у т. ч. за видами робіт: Практичні заняття	2	2	2	2	2	2	2		2	2	2	2	2	2	2					
Виконання СРС	2	2	2	2	2	3	2		2	2	2	2	2	3						

Шкала оцінювання навчальної діяльності студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, РГР, практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Бойко Т. О. Екологічне лісознавство: навч. посіб. / Т. О. Бойко., П. М. Бойко, Ю. В. Плугатар. – Херсон: Олді-плюс. 2019. – 268 с.
2. Конспект лекцій

12. Рекомендована література

Основна

1. Андронов В. А. Заповідна справа: навч. посіб. / В. А. Андронов, Є. О. Варивода, Г. В. Тітенко. – Х.: НУЦЗУ, 2013. – 204 с.
2. Гріщенко Ю.М. Основи заповідної справи. / Ю.М. Гріщенко. — Рівне: РДТУ, 2000. - 239 с.
3. Желновач Г. М. Заповідна справа. Ч.1 / Г. М. Желновач – Харків: ХНАДУ, 2015. – 75 с.
4. Закон України “Про природно-заповідний фонд України” від 16.06.1992р.
5. Заповідники і національні природні парки України / Ред. В. Шевчук та ін. - К.: Вища школа, 1999. – 232 с.
6. Ігнатенко М.Г. та ін. Основи економіки природокористування: Навчальний посібник. / М.Г. Ігнатенко, В.О. Малєєв, Ю.В. Пилипенко / Херсон: Олді-плюс, 23007. – 312 с.
7. Масікевич Ю. Г. Правове регулювання заповідної справи в Україні (спеціальне зібрання законодавчих документів) / Ю. Г. Масікевич, Я.І. Мовчан, П.М. Цицима. – Чернівці: КнигиХХІ, 2007. – 816 с.
8. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа: Навч. посібник. / С.Ю. Попович. — К.: 2007. — 480 с.
9. Попович С.Ю., Корінько О.М., Устименко П.М. Заповідне лісознавство. Навч. Посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009. – 384 с.
10. Розбудова екомережі України / за ред. Ю. Р. Шеляг-Сосонко. – К.: Техпринт. – 127 с.
11. Створення екологічних коридорів в Україні: Наук. видання / За ред. Ф. Д. Деодатуса, Л. Проценка. – К., 2010. – 160 с.
12. Стойко С. М. Сторіччя створення пралісових резерватів в Українських Карпатах / С. М. Стойко, В. О. Копач. – Львів: в-во ТЗОВ «Простір-М» – 2012. – 60 с.
13. Червона книга України. Рослинний світ. К., Українська енциклопедія. 1996 — 608с.

14. Червона книга України. Тваринний світ. К., Українська енциклопедія. 1994. — 464с.
15. Якимчук А.Ю. Економіка та організація природно-заповідного фонду: Монографія. / А.Ю. Якимчук / Рівне: Ред.- вид.центр НУВГП. – 2007. — 208 с.

Допоміжна

1. Природно-заповідний фонд України загальнодержавного значення. Довідник. К., 1999. — 240с.
2. Постанова Верховної Ради України від 5 березня 1998 р. № 188/98-ВР “Про основні напрямки державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. // Відомості Верховної Ради України – 1998. — № 38–39.
3. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” від 25 червня 1991 року (із змінами та доповненнями)// Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 41.
4. Земельний кодекс України від 13 березня 1992 р. // ВВР України. – 1992. — № 25. — С.354.
5. Закон України “Про тваринний світ” від 3 березня 1993 року.// Відомості Верховної Ради України – 1993 — № 18.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. – К., 1999.
7. Кічура А. В. Перспективи заповідання земель лісового фонду Закарпатської області / А. В. Кічура // Стан і перспективи природокористування в сучасних умовах: матер. IV-ї Всеукр. наук.-практ. конф. – Ужгород, 2019. – С. 93 – 101.
8. Кримінальний кодекс України. – К., 2001

13. Інформаційні ресурси

1. <http://cites.org/> - Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES, Вашингтон, 1979 р.).
2. <http://ramsar.org/> - Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення головним чином як середовище існування водоплавних птахів (Рамсар, 1971).
3. <http://unesco.org.ua/> - Національна комісія України у справах ЮНЕСКО

4. <http://unesco.org/mab> - сторінка Програми ЮНЕСКО “Людина і біосфера”, в рамках якої створена Світова мережа біосферних резерватів.
5. <http://whc.unesco.org/heritage.htm> - сторінка Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (Париж, 1972 р.).
6. <http://www.coe.int/> - сторінка Ради Європи.
7. <http://www.ecnc.nl/doc/lynx/> - сторінка Всеєвропейської екомережі на сайті Всеєвропейської стратегії збереження біологічного і ландшафтного різноманіття.
8. <http://www.grid.unep.ch/bsein/redbook/index.htm> - Червона книга Чорного моря (Конвенція про захист Чорного моря від забруднення, Бухарест, 1992).
9. <http://www.menr.gov.ua/> - Міністерство екології та природних ресурсів України.
10. <http://www.nature.coe.int/> - сторінка Центру Naturora при Раді Європи.
11. <http://www.rada.gov.ua/laws/> - сторінка законодавства України.

14. Зміни у робочій програмі на 2022-2023 рр.

Уточнено розподіл балів, що може отримати студент під час поточного контролю, перевірки знань і вмінь, використовувати сучасні технології.

Оновлено перелік джерел інформації та питань для самостійної роботи студента, розширений перелік тем у змістовних модулях.